

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร Information Acknowledgement and Agricultural Learning Exchange of Farmers

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และ บำเพ็ญ เขียวหวาน

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
yoobench@hotmail.com และ bumpen.keo@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกร 2) การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกร และ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรในพื้นที่ที่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน ในจังหวัดเป้าหมายได้แก่ กำแพงเพชร นครราชสีมา สุพรรณบุรี และกระบี่ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 466 คน และเก็บข้อมูลจากการจัดเวทีชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ากลาง (มัธยฐาน) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้ 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สถานที่ในการรับและสืบค้นข่าวสารทางการเกษตร ที่บ้านที่พักอาศัย รองลงมา คือ หน่วยงานราชการ ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน และบ้านเพื่อนบ้าน ตามลำดับ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร ในประเด็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล พบว่า เกษตรกรทั้งหมดได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้าน รองลงมาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่ง รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการเข้าชมนิทรรศการ รองลงมา จากการศึกษาดูงาน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่า เกษตรกรส่วนมาก รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ 2) เกษตรกรทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสาร รองลงมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และ เพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร และ 3) เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรในทุกขั้นตอนของกระบวนการยอมรับนวัตกรรม ในอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมา คือ สื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ตามลำดับ

คำสำคัญ : การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกษตรกร

Abstract

The purposes of this research were to study 1) agricultural information acknowledgement of farmers; 2) their information technology adoption; and 3) their agricultural learning exchange. This research was integrated quantitative and qualitative research. The population was farmers who had produced economic crops such as rice, maize, cassava, sugarcane, and oil palm in various target areas, these were Kamphaeng Phet Province, Nakhon Ratchasima Province, Suphan Buri Province, and Krabi Province. The data were collected by interviewing 466 samples selected from these farmers and setting community stages. The statistical methodology used to analyze the quantitative data was

percentage, mean, median, standard deviation, and qualitative data were analyzed by content analysis.

The findings of this research were as follows: 1) To acknowledge agricultural information, most of the studied farmers had received and searched agricultural information at their residence, government sectors, community learning center, and their neighbors' houses respectively. Considering their agricultural information acknowledgement from various media, it was found that all of them had received agricultural information from their neighbors and agricultural extensionists who were personal media, more than a half of them acknowledged agricultural information from attending exhibitions and field studies which were activity media, and from newspapers which were printing media respectively. 2) All of them adopted information technology for communicating, increasing their knowledge, and receiving information. 3) And they had agricultural learning exchange in every step of innovation acceptance procedure through neighbors and agricultural extensionists who were personal media most, broadcasting radio and television which were mass media, and computers/mobile phones which were electronics media respectively.

Keywords: Information Acknowledgement, Learning Exchange, Farmers

1. บทนำ

ในยุคของการเรียนรู้และรับข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้และรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับตัวและการจัดการเกษตรที่เหมาะสม ประกอบกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบทางด้านเกษตรของประเทศไทย มีนโยบายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต ขีดความสามารถในการแข่งขัน การจัดการสินค้าเกษตรและ ความมั่นคงทางอาหาร เพื่อให้เกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทางด้านการเกษตรสามารถพัฒนาทรัพยากรการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมในการผลักดันการเกษตรของประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศ โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร : 2557)

ในด้านการผลิตสินค้าการเกษตรนั้น การผลิตข้าว อ้อย มันสำปะหลังและปาล์มน้ำมัน เป็นพืชที่สำคัญยิ่งต่อเกษตรกรและการเกษตรของประเทศไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรที่ผลิตสินค้าหลักทั้ง 4 ประเภท และให้เป็นไปตามแผนนโยบายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในภาคการเกษตรดังกล่าว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการข้อมูลองค์ความรู้ทางการเกษตรผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และเสริมสร้างอาชีพของเกษตรกรผ่านกระบวนการเรียนรู้และเทคโนโลยี คลังทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างถ่ายทอด ตลอดจนรักษาองค์ความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลการประกอบอาชีพ ข้อมูลภูมิปัญญาชุมชน ข้อมูลวัฒนธรรม ที่ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ทั้งยังเป็นการนำเสนอองค์ความรู้เพื่อใช้ต่อยอดทางการเกษตรในรูปแบบที่ใช้งานง่าย และสามารถเข้าถึงได้ง่ายต่อไป

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร ว่าเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใด รับจากแหล่งใดบ้าง 2) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประโยชน์อะไรและ 3) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการยอมรับนวัตกรรมอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลังและปาล์มน้ำมัน ต่อไป

2. วิธีการศึกษา

การวิจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกร 2) การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) โดยใช้รูปแบบวิธีวิจัยทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ดำเนินการและประชากร

1.1 พื้นที่เป้าหมาย ทำการศึกษาใน 4 ภูมิภาคของประเทศ และเจาะจงพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน และเป็นพื้นที่นำร่องในโครงการส่งเสริมของกรมส่งเสริมการเกษตรดังนี้

- 1) ภาคเหนือ จังหวัดกำแพงเพชร ศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และอ้อย
- 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา ศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง
- 3) ภาคกลาง จังหวัดสุพรรณบุรี ศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย
- 4) ภาคใต้ จังหวัดกระบี่ ศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 ประชากร ได้แก่ เกษตรกรในพื้นที่ที่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน ในจังหวัดเป้าหมายได้แก่ กำแพงเพชร นครราชสีมา สุพรรณบุรี และกระบี่

1.2.2 การสุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มโดยสุ่มพื้นที่ให้กระจายภาคและเจาะจงจังหวัดที่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นจังหวัดที่มีเกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจ ชนิดดังกล่าว กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 สำหรับพื้นที่ที่มีจำนวนเกษตรกรน้อยจะเก็บข้อมูลทั้งหมด (ตั้งตัวเลขในตารางที่ 1) ทำการสุ่มตัวอย่างโดยเจาะจง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน ของกรมส่งเสริมการเกษตร ตามจำนวนที่ต้องการ โดยมีรายละเอียดของจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ภาค/จังหวัด	ประชากร (ราย)	กลุ่มตัวอย่าง (ราย)
ภาคเหนือ	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว	75
กำแพงเพชร	อย่างยั่งยืน โดยการลดต้นทุนการผลิตข้าวนาปี จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 300 ราย	
	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปลอดโรคราสนิม จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 55 ราย	55
	เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ในโครงการส่งเสริมการผลิตและกระจายพันธุ์พืชเศรษฐกิจ กิจกรรมส่งเสริมการผลิตและกระจายพันธุ์มันสำปะหลัง จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 200 ราย	67
	เกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ที่เข้าร่วมโครงการปลูกอ้อยโรงงานในพื้นที่นาไม่เหมาะสม จำนวน 264 ราย	73
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ที่ร่วมโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังอำเภอขามทะเลสอ จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 200 ราย	67
นครราชสีมา	เกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ที่เข้าร่วมโครงการควบคุมศัตรูอ้อยโดยชีววิธี โดยใช้เชื้อไตรโคเดอร์มาควบคุมโรครากเน่าอ้อย จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 50 ราย	50
ภาคใต้	เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ที่เข้าร่วมโครงการปลูกทดแทนปาล์มน้ำมันพันธุ์ดี ทดแทนสวนเก่า ปี 2557 จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 370 ราย	79
รวม	ประชากรทั้งหมด 1,439 ราย	รวมกลุ่มตัวอย่าง 466 ราย

2. วิธีการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีการใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เกษตรกร และการจัดเวทีชุมชน โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจาะลึกและสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐานหรือค่ากลาง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการ จำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ข้อมูล และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยมีระยะเวลาดำเนินการวิจัย 6 เดือน เริ่มต้นเดือนธันวาคม 2557 สิ้นสุดเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2558

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร ในส่วนนี้ประกอบด้วยบทสรุปที่เป็นคำตอบของปัญหาการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ผลการศึกษา

3.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรเป็นเพศหญิงและชายใกล้เคียงกัน มีอายุเฉลี่ย 51.31 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนมากมีตำแหน่งทางสังคม โดยประมาณหนึ่งในสามเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใดๆ ในชุมชน แต่ในกลุ่มผู้เป็นสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน รองลงมา คือกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มออมทรัพย์ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครด้านต่างๆ ในชุมชน เช่น อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน สำหรับเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการใช้ในบ้านนั้น เกือบทั้งหมดมีวิทยุโทรทัศน์ รองลงมา คือโทรศัพท์เคลื่อนที่ วิทยุกระจายเสียง และสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต ตามลำดับ

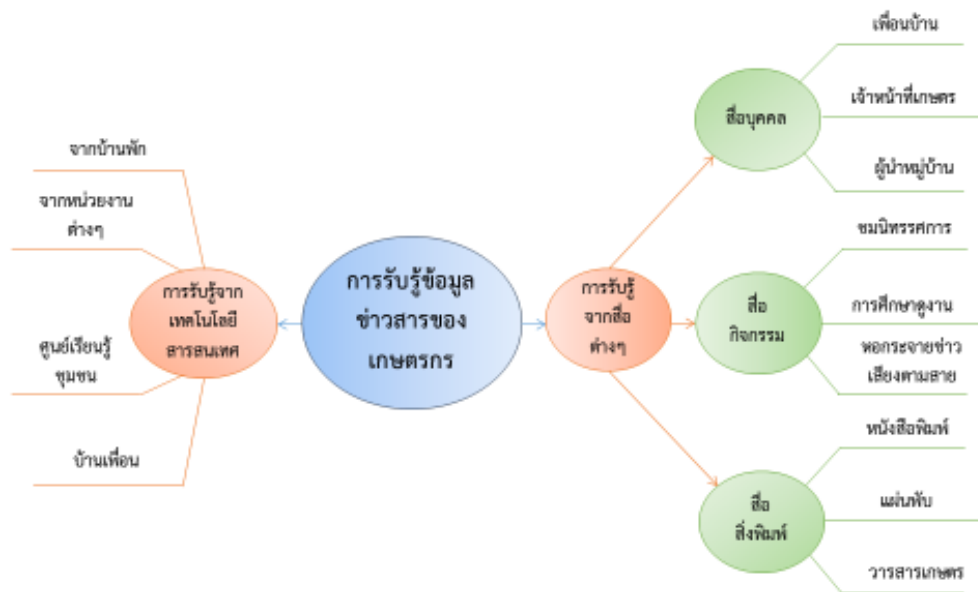
เกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ด้านการเกษตร 11-20 ปี โดยมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 21.52 ปี เกษตรกรที่ทำนามีประสบการณ์การปลูกข้าว เฉลี่ย 8.49 ปี ผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 3.17 ปี ผู้ปลูกอ้อยมีประสบการณ์การปลูกอ้อย เฉลี่ย 5.67 ปี ผู้ปลูกมันสำปะหลังมีประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 8.93 ปี และผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีประสบการณ์ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 1.82 ปี มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.66 คน โดยมีค่ากลางของพื้นที่ของตนเองเท่ากับ 30.0 ไร่ พื้นที่เช่าเท่ากับ 2 ไร่ รายได้จากการทำอาชีพเกษตรเท่ากับ 200,000 บาทต่อปี รายได้นอกภาคเกษตรเท่ากับ 10,000 บาทต่อปี และรายได้รวมเท่ากับ 250,000 ไร่/ปี เกษตรกรเห็นว่าค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในการซื้อโทรศัพท์มีค่ากลางเท่ากับ 2,000 บาท และค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในการเสียค่าอินเทอร์เน็ตมีค่ากลางเท่ากับ 200 บาท ต่อเดือน

3.1.2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกร

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร ประกอบด้วย การรับรู้โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ สถานที่ที่ใช้ในการรับและสืบค้นข่าวสารทางการเกษตร และ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม และสื่อสิ่งพิมพ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังนี้

1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า สถานที่ที่เกษตรกรใช้ในการรับและสืบค้นข่าวสารทางการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ ใช้สถานที่ในการรับและสืบค้นข่าวสารทางการเกษตร ที่บ้านที่พักอาศัย รองลงมา คือ ในหน่วยงานราชการ ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน และบ้านเพื่อนบ้าน ตามลำดับ

2) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรทั้งหมดได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้าน รองลงมาได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากผู้นำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. ตามลำดับ ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่ง รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการเข้าชมนิทรรศการ รองลงมา รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการศึกษาดูงาน และมีส่วนน้อยรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าวและเสียงตามสาย ตามลำดับ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่า เกษตรกรน้อยกว่าครึ่งเล็กน้อย รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ รองลงมาได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแผ่นพับ และรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากวารสารทางการเกษตร ตามลำดับ ดังแสดงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร

3.1.3 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในประเด็นการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่าเกษตรกรทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสาร รองลงมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร เพื่อความบันเทิง เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพด้านการผลิต และเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพด้านการตลาด ตามลำดับ

3.1.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร

1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยอมรับนวัตกรรม (adoption process) มีรายละเอียดดังนี้

ในขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (Interest) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ปรากฏผล ดังนี้

การรู้จักเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำความรู้จักเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ มีส่วนน้อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำความรู้จักเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และจากสื่อสิ่งพิมพ์ ตามลำดับ

การรู้จักวิธีการใช้เทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรจำนวนสองในสาม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำความรู้จักวิธีการใช้เทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา จากสื่อมวลชน สื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และมีส่วนน้อย ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำความรู้จักวิธีการใช้เทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ตามลำดับ

การรู้จักหลักการหรือกฎเกณฑ์ของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบสองในสาม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำความรู้จักหลักการหรือกฎเกณฑ์ของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และมีส่วนน้อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำความรู้จักหลักการหรือกฎเกณฑ์ของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ตามลำดับ

ในขั้นที่ 2 ขั้นสนใจ (Awareness) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นที่ 2 ขั้นสนใจ ปรากฏผล ดังนี้

การแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เพิ่มเติม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมากกว่าสองในสาม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เพิ่มเติมเป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา เกษตรกรส่วนน้อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เพิ่มเติม จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตามลำดับ

การประเมินคุณค่าของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ นั้นว่ามีประโยชน์ มีโทษ มากน้อยเพียงใด จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประเมินคุณค่าของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา เกษตรกรส่วนน้อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประเมินคุณค่าของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตามลำดับ

ในขั้นที่ 3 ขั้นไตร่ตรอง (Evaluate) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นที่ 3 ขั้นไตร่ตรอง ปรากฏผล ดังนี้

การพิจารณาความสอดคล้องของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ กับตนเอง (ในด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม) จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพิจารณาความสอดคล้องของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ กับตนเอง เป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา มีเกษตรกรส่วนน้อย ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพิจารณาความสอดคล้องของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ กับตนเอง จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตามลำดับ

การตัดสินใจว่าจะยอมรับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการตัดสินใจว่าจะยอมรับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ หรือไม่ จาก สื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา เกษตรกร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการตัดสินใจว่าจะยอมรับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ หรือไม่ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อกิจกรรม เช่น การ ศึกษาดูงาน ตามลำดับ

ในขั้นที่ 4 ขั้นลองทำ (Trial) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นที่ 4 ขั้นลองทำ ปรากฏผล ดังนี้

การนำเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ นั้นไปใช้ตามรูปแบบและกระบวนการเดิมที่รับรู้มา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการนำเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ นั้นไปใช้ตามรูปแบบและกระบวนการเดิมที่รับรู้ เป็นอันดับแรก มาจากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา มีเกษตรกรส่วนน้อย ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการนำเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ นั้นไปใช้ตามรูปแบบและกระบวนการเดิมที่รับรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตามลำดับ

การดัดแปลงรูปแบบและกระบวนการของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับตนเอง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดัดแปลงรูปแบบและกระบวนการของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับตนเอง เป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา มีเกษตรกรส่วนน้อย ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดัดแปลงรูปแบบและกระบวนการของเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จาก สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตามลำดับ

ในขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ (Adoption) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ ปรากฏผล ดังนี้

การแสวงหาข่าวสาร ความรู้เพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนมาก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแสวงหาข่าวสาร ความรู้เพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ เป็นอันดับแรก จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา มีเกษตรกรส่วนน้อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแสวงหาข่าวสาร ความรู้เพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตามลำดับ

การยืนยันการยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการยืนยันการยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ รองลงมา มีเกษตรกรส่วนน้อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการยืนยันการยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ๆ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ จากสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตามลำดับ

กระบวนการยอมรับ การเรียนรู้และสื่อที่เรียนรู้ สรุปรูปได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการยอมรับ การเรียนรู้และสื่อที่เรียนรู้

2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในประเด็นต่างๆ จากการเก็บข้อมูลโดยการจัดเวทีชุมชน พบว่า เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในประเด็นเกี่ยวกับการทำนา การปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยและปาล์มน้ำมัน หลากหลายวิธีการ ได้แก่ 1) พบปะพูดคุยกับเพื่อน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นความรู้เรื่องการปลูก การดูแลพืชและปัญหาการปลูก 2) พบปะเจ้าหน้าที่ เพื่อขอคำแนะนำในประเด็น การปลูก การดูแลพืช ปัญหาในการปลูก และการขายผลผลิต 3) การศึกษาดูงานต่างหมู่บ้าน (เจ้าหน้าที่เกษตรพาไปดู) เพื่อหาข้อมูลก่อนปลูก และทำการผลิตอย่างไรถึงประสบผลสำเร็จ 4) การประชุมสัมมนาเวทีชุมชน โดยมีการประชุมประจำเดือนประจำหมู่บ้าน รับรู้ข่าวสารจากอำเภอ ตำบล เจ้าหน้าที่เกษตร ผู้นำชุมชน ปศุสัตว์ อสม. ผู้ทรงคุณวุฒิ พระ ที่ให้ความรู้ด้านเกษตร 5) โทรศัพท์ ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารกับบริษัทขายปัจจัยการผลิต บริษัทขายปุ๋ย พันธุ์ ข้อมูลการปลูกและค่าตอบแทนการผลิต การติดต่อสื่อสารเจ้าหน้าที่เกษตร และสมาคมของโรงงานเพื่อขอคำแนะนำเรื่องพันธุ์ การทำปุ๋ย การปลูก พันธุ์ ดิน โรค สารเคมี และราคา และใช้เพื่อการติดต่อประชุมนัดหมายกับเกษตรตำบล 6) คอมพิวเตอร์และสื่อสังคมออนไลน์ ใช้เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับช่วงฤดูกาล ลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้พันธุ์ต่างๆ ราคาขาย ราคาปัจจัยการผลิต หาข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิต วิธีการผลิต (คลิปวิดีโอผ่าน youtube) โทรศัพท์ ผ่าน Internet ใช้ไลน์ ในการหาข้อมูล ศึกษาเรื่องการผลิตทั้งข้อมูลที่เป็นข้อความ ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ใช้เฟซบุ๊ก ในกลุ่มเพื่อนที่ทำการเกษตร มีการสอบถามข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทางด้านต่างๆ ดังแสดงรายละเอียดในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร

3.2 อภิปรายผล

3.2.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกรโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เกษตรกรจะสืบค้นที่บ้านที่พำนักอาศัย รองลงมา คือ หน่วยงานราชการ ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน และบ้านเพื่อนบ้าน ตามลำดับ เพราะปัจจุบันเกษตรกรมีการเข้าถึงสื่อสารสนเทศได้มากขึ้น มีอุปกรณ์เครื่องมือที่ทำได้เอง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรบางส่วนก็ยังคงรับรู้ข้อมูลจากหน่วยงานราชการและเพื่อนบ้าน ซึ่งการรับรู้ข่าวสารการเกษตรจากสื่อต่างๆ เพื่อนบ้าน การชมนิทรรศการ หนังสือพิมพ์ ยังคงมีบทบาทสำคัญ จึงควรพิจารณาใช้ช่องทางสื่อเหล่านี้ ในการสร้างการรับรู้ เรียนรู้ของเกษตรกร เพราะสามารถเข้าถึงได้ง่ายและต้นทุนไม่สูงมากนัก

3.2.2 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ดาวเทียม โทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ อีเลิร์นนิ่ง เฟซบุ๊ก ไลน์ แอปพลิเคชัน ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของหน่วยงานต่างๆ เพื่อการติดต่อสื่อสาร มากกว่าเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร จึงกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ มีบทบาทสำคัญต่อเกษตรกรเกษตรกรผู้ทำนา ปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยและปาล์มน้ำมัน ในการติดต่อสื่อสารมากกว่าการเป็นแหล่งความรู้ทางการเกษตร

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด มีวิทยุโทรทัศน์ รองลงมา คือโทรศัพท์เคลื่อนที่ วิทยุกระจายเสียง และสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต ตามลำดับ และจากการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2557 ที่พบข้อมูลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ใช้คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต โดยมีอัตราส่วนของผู้ที่ไม่ใช้คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตร้อยละ 93.0 และ 94.0 ตามลำดับ แต่มีอัตราส่วนของการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ สูงถึงร้อยละ 77.0 ของเกษตรกรทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่และมีการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้น ในการเลือกช่องทางการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรผู้ทำนา ปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยและปาล์มน้ำมัน ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 51.31 ปี โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ จึงน่าจะเป็นช่องทางสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ และเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รองลงมาคือการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ เพื่อใช้ในการให้คำปรึกษาและติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ก็ควรจะมีการพัฒนาทดลองเพื่อเป็นช่องทางในการส่งเสริมในอนาคต เพราะเริ่มมีเกษตรกรรุ่นใหม่ และเกษตรกรทั่วไป เริ่มเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านี้มากขึ้นโดยลำดับ ดังผลการวิจัยของ นนทวรรณ มากหลาย (2557) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง และพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรในระดับมาก จากสมาร์ทโฟน ดังนั้นจึงควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควบคู่ไปกับวิธีการส่งเสริมที่เหมาะสม ซึ่งน่าจะเป็นรูปแบบของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสังคมในยุคข้อมูลข่าวสาร

3.2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรในทุกขั้นตอนตามกระบวนการยอมรับนวัตกรรม จากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรและสนทนากลุ่มในการจัดเวทีชุมชน พบว่า ผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรในทุกขั้นตอนตามกระบวนการยอมรับนวัตกรรม (adoption process) สื่อบุคคล เช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ จัดเป็นสื่ออันดับแรก ที่เกษตรกรใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีชุมชน ที่พบว่า การพบปะพูดคุยกับเพื่อน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร ยังพบอีกว่าเกษตรกรทั้งหมดได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล คือจากเพื่อนบ้าน รองลงมาได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จึงกล่าวได้ว่า ในขั้นตอนของกระบวนการยอมรับทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นรับรู้ ขั้นสนใจ ขั้นไตร่ตรอง ขั้นลองทำและขั้นนำไปใช้ สื่อบุคคล คือ เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เป็นสื่อที่สำคัญและมีผลต่อการยอมรับของเกษตรกร ดังนั้นในการส่งเสริมการทำนา การปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยและปาล์มน้ำมัน ตามขั้นตอนกระบวนการยอมรับนวัตกรรม เพื่อให้เกษตรกรรับรู้และ

เปลี่ยนแปลงยอมรับในนวัตกรรม นักส่งเสริมการเกษตรจึงควรพิจารณาสื่อบุคคล โดยเฉพาะเพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ สินีนาช ครุฑเมือง (2547) ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการยอมรับนวัตกรรมเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเป้าหมาย โดยเริ่มจากขั้นรับรู้โดยนักส่งเสริมต้องให้ความรู้ต่างๆ กับบุคคลเป้าหมายเพื่อให้เกิดความสนใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายด้วย ในขั้นสนใจ นักส่งเสริมต้องโน้มน้าวหรือสร้างแรงจูงใจโดยใช้คุณลักษณะเด่นของนวัตกรรม เพื่อให้บุคคลเป้าหมายนำไปไตร่ตรองและเกิดการตัดสินใจยอมรับนำไปทดลองทำงานเกิดผลสำเร็จ บุคคลเป้าหมายก็จะเกิดการยืนยันการตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมนั้นๆ ไปใช้ นอกจากนี้ พร้อมทั้งไปกับการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในชุมชน ควรพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้มีความพร้อมทั้งข้อมูลความรู้และมีวิธีการส่งเสริม สื่อสาร จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรเป้าหมายได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการส่งเสริม

4. สรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สถานที่ในการรับและสืบค้นข่าวสารทางการเกษตร ที่บ้านที่พักอาศัย รองลงมา คือ หน่วยงานราชการ ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน และบ้านเพื่อนบ้าน ตามลำดับ ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล เกษตรกรทั้งหมดได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้าน รองลงมาได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และจากผู้นำหมู่บ้าน ตามลำดับ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม พบว่า เกษตรกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการเข้าชมนิทรรศการ รองลงมา รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการศึกษาดูงาน ตามลำดับ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่า เกษตรกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ รองลงมาได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแผ่นพับ และรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากวารสารทางการเกษตร ตามลำดับ ดังนั้น นักส่งเสริมการเกษตร จึงควรพิจารณาถึงช่องทางเหล่านี้เพื่อให้เหมาะสมในการสื่อสารและเผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกร

เกษตรกรทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการติดต่อสื่อสาร รองลงมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร เพื่อความบันเทิง เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพด้านการผลิต และเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพด้านการตลาด ตามลำดับ ดังนั้น การให้ข้อมูลกับเกษตรกรจึงควรมีการออกแบบให้เหมาะสม ไม่เป็นทางการและวิชาการที่มากเกินไป แต่ควรมีการผสมผสานให้การเรียนรู้และรับรู้ข้อมูลความรู้ด้วยความสนุกสนานควบคู่ไปด้วย

ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยอมรับนวัตกรรม (adoption process) ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นสนใจ ขั้นที่ 3 ขั้นไตร่ตรอง ขั้นที่ 4 ขั้นลองทำ และ ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ พบว่า เกษตรกรทั้งที่เป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยและปาล์มน้ำมัน จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรจากสื่อบุคคล โดยเป็นเพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เป็นอันดับแรก ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ควรได้รับการพิจารณาและเป็นช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่เกษตรกร แต่อย่างไรก็ตาม สื่อและช่องทางใหม่ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ หรือ อินเทอร์เน็ต ก็ควรมีการพัฒนาและทดลองในการเป็นสื่อเรียนรู้ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและสอดคล้องกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย

5. เอกสารอ้างอิง

- นันทวรรณ มากหลาย. 2557. การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ เกษตรศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2557. แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557-2561). ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558. ผลการทำสำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2556. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
ค้นเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2558 จาก [http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/ess_test_folder/
World_Census_Agriculture/Country_info_2010/Reports/Reports_5/THA_ENG_THA_PRE_REP_
2013.pdf](http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/ess_test_folder/World_Census_Agriculture/Country_info_2010/Reports/Reports_5/THA_ENG_THA_PRE_REP_2013.pdf)

สินินุช ครูทเมือง. 2547. การสื่อสารและการใช้สื่อในงานส่งเสริมการป่าไม้. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการ
ส่งเสริมการป่าไม้เพื่อสิ่งแวดล้อม สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
นนทบุรี.